

Füzi László

Szétesés

Benes József újabb grafikáiról

A most negyvenéves *Forrásnak* meghatározó kapcsolatai alakultak ki két vajdasági (vajdasági indulású?, azt hiszem, máig vajdasági) képzőművésszel, Benes Józseffel és Maurits Ferencsel. Munkásságukban számos közös vonást találunk, mindketten a művész alapállását jelenítik meg a szememben. Mindketten alapmotívumaik változataiból teremtették-teremtik meg az életművüket, mindketten a pusztulás kérdéseit járják körül. Maurits újabb munkáiban, munkáinak újabb változataiban Kafka világához kapcsolta magát, Benest pedig indulásától a pusztulás kérdései foglalkoztatják.

„Benes József világában, tájain, Tisza-partjain elég »hús és vér« van még (pl. amit a folyó kiforgatott), hogy fennmaradjon. A széthordott, elvesztett, elfelejtett szimbólumok, gondolatmenetek még ehetik egymást egy darabig, hiszen nem anyagból vannak. Sőt: a keretnek feszülve növés szétpukkanthatja a bábót?, férget, embert. A (k)öltés művészete nem csak az előrehaladást célozza. A keretek közötti tér feltöltődése idővel már horizontális gyarapodás: a művészet avantgardizmusa a terjeszkedésen túl a sűrítés, az egyben tartás újdonságaiban, a szükségszerű felhalmozódás katasztrófa-elhárításában mutatkozhat meg” – írja Benes művészetével foglalkozó alapvető tanulmányában Bacsa Gábor. Az idézetekben, nem beszélve a tanulmány egészéről, számos tapasztalat, megfigyelés összegződik.

Az egyik: Benes művészete két nagy témát jár körül: a tájat és az embert. A tájat és az embert (férget, bábót, figurát vagy éppen gólemet) is pusztulásában, szétesésében mutatja. Világlátásának eredőit ismerjük, magam a Benessel foglalkozó írásaimban is foglalkoztam velük, azokból idézem: a második világháború után a vajdasági magyarok pusztítása, összekapcsolt szájak, agyonlőtt emberek, a Tisza-part homokjából előbukkanó holttestek. Később a Tisza környékének pusztulása, ahogyan Tolnai Ottó írta, a Benes képein feltűnő holdbéli táj *„egy konkrét partszegély (Kanizsa – Adorján – Zenta) ismérveit viselte magán”*. Aztán jöttek a Pannon Alföldről festett képek, a fóliasátrak vázai, az újabb bilincsek, bugyrok, tömegsírok, a különböző eredővel bíró szomorú látomások egymásba olvadosódva.

Táj és gólem, jó évtizede már, hogy Benes képi világának legfontosabb jelenégei önálló életet élnek. Előbb – ahogy utaltam rá – a táj önállósult, később a gólem, Benes örök figurája.

Bacsa Gábor másik lényeges megállapítása Benes művészetének állandó megújulására vonatkozik. Arra, hogy mindig mást vesz észre a pusztulásra ítélt tájból és a pusztulásra ítélt emberből. Arra, hogy mindig másképpen látja a tájat és az embert. Volt, hogy az általa ábrázolt táj terjeszkedett, felfutott a kép keretére, volt, hogy Benes figurája kilépett a képből. Benes most, ahogy Bacsa Gábor írja, horizontálisan terjeszkedik: az ember, az összekötözött, felhasított hasú ember belső világa foglalkoztatja. A zsigerek, s ami azokon túl is létezik. A gazdagság, az összetettség. Aztán pedig az ember és a világ kapcsolatára figyel, legújabb figuráinak egyike-másika gázálarcot visel. Mindegyik figurája rólunk beszél, bennünket figyelmeztet...